

De memorie van toelichting bij het decreet legt met betrekking tot financiële ondersteuning volgende klemtoon:

“Om grote (restaurant)kosten in de toekomst te kunnen vermijden, legt het onroerenderfgoedbeleid de klemtoon op regulier onderhoud en beheer in plaats van op restauratie. Het Onroerenderfgoeddecreet wil er voor zorgen dat dagelijks beheer en regelmatig onderhoud, bijvoorbeeld door het uitvoeren van een beheersplan, worden aangemoedigd. De bedoeling is om de restauratietermijn, de termijn tussen twee algemene restauraties, te verlengen en zo lang mogelijk te maken.”

Het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 bakent preciezer af waarvoor een **erfgoedpremie** of een onderzoekspremie kan worden aangevraagd.

Bepalingen met betrekking tot de erfgoedpremie:

- Artikel 11.2.1. vermeldt het algemene uitgangspunt:

Binnen de perken van de daarvoor op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap beschikbare kredieten kan aan een premienemer een erfgoedpremie worden toegekend voor beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen van een beschermd goed, een erfgoedlandschap, of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt, of in de overgangszone bij een beschermd goed.

Voor een grote groep projecten wordt echter het voorleggen van een **beheersplan** als voorwaarde gesteld:

In het geval van een project dat ofwel beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten aan goederen gelegen in beschermde stads- en dorpsgezichten, beschermde cultuurhistorische landschappen, erfgoedlandschappen of beschermde archeologische sites omvat, of waarbij verschillende gespecialiseerde werkzaamheden gecombineerd worden, of waarvoor een meerjarenpremieovereenkomst wordt aangevraagd, of dat beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten omvat waarvoor een verhoogde erfgoedpremie van 60 % of 80 % wordt aangevraagd, wordt een erfgoedpremie slechts toegekend als de beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten die het voorwerp uitmaken van de erfgoedpremieaanvraag vermeld worden in een goedgekeurd beheersplan.

- Voor **cultuurgoederen** gelden bijzondere voorwaarden, gepreciseerd in artikel 11.2.2.:

Er kan voor cultuurgoederen alleen een erfgoedpremie worden toegekend voor het behoud en het beheer ervan en voor werkzaamheden eraan als ze integrerend deel uitmaken van een beschermd monument en uitdrukkelijk zijn opgenomen in een besluit tot definitieve bescherming of in een goedgekeurd beheersplan.

- Voor **orgels** gelden bijzondere voorwaarden, gepreciseerd in artikel 11.2.3.:

Een aanvraag van een erfgoedpremie voor het beheer van of voor werkzaamheden aan een orgel kan alleen in overweging worden genomen als de voorgestelde beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten passen in een duidelijk bestemmings- of herbestemmingsplan voor het gebouw waarin het orgel zich bevindt. Bovendien moet de aanvrager aantonen dat het orgel op regelmatige basis zal worden bespeeld.

Alleen beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten die gericht zijn op het opnieuw bespeelbaar maken of het bespeelbaar houden van het orgel komen in aanmerking voor een erfgoedpremie.

Beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog komen niet in aanmerking voor een erfgoedpremie, tenzij het orgel zich in een beschermd monument bevindt en expliciet vermeld wordt in het besluit tot definitieve bescherming of in het goedgekeurde beheersplan.

- Artikel 11.2.4. onderscheidt 4 categorieën **beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten die niet in aanmerking** komen voor een erfgoedpremie:

1° niet-erfgoedgebonden onderhoud;

2° comfort- en isolatiewerkzaamheden, beveiligingswerkzaamheden, of werkzaamheden of diensten die opgelegd zijn door andere regelgevingen, tenzij ze essentieel zijn voor het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen;

3° het opnieuw aanbrengen van niet meer aanwezige waardevolle elementen, behalve als er voldoende materiële gegevens of iconografisch materiaal aanwezig zijn om een verantwoorde reconstructie mogelijk te maken en als de reconstructie vereist is om een storende lacune aan te vullen;

4° ontsluitingswerken, behalve als ze opgenomen zijn in een goedgekeurd beheersplan voor open erfgoed.

In het eerste lid, 1°, wordt verstaan onder niet-erfgoedgebonden onderhoud: de preventieve en periodieke onderhoudswerken zonder impact op de erfgoedkenmerken of -elementen van het onroerend goed, die elke eigenaar of beheerder van een onroerend goed verondersteld wordt uit te voeren en die niet zijn opgenomen in de vastgestelde lijst met forfaitaire werkzaamheden.

Een aanvrager kan nooit aanspraak maken op een erfgoedpremie voor de uitvoering van werkzaamheden of diensten waartoe hij al gehouden is op grond van zijn deelname aan een misdrijf of inbreuk als vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Om in aanmerking te komen voor een erfgoedpremie voor energiebesparende maatregelen moet er voldaan worden aan de volgende voorwaarden:

- a) De energiebesparende maatregelen worden vermeld in een energieaudit;*
- b) Er worden specifieke technieken, materialen of toepassingen opgelegd in de toelating van het agentschap of van de erkende onroerenderfgoedgemeente, vermeld in artikel 6.4.4, §1 eerste lid, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, of in het advies van het agentschap, vermeld in artikel 6.4.4, §2 van voormeld decreet;*
- c) De specifieke technieken, materialen of toepassingen brengen een meerkost met zich mee.¹*

- Voor **open erfgoed** gelden specifieke voorwaarden, vermeld in artikel 11.2.11:

De beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten moeten passen in de realisatie van de erkenning als open erfgoed, vermeld in artikel 8.4.1. en 8.4.2. De openstelling moet gerealiseerd worden conform het goedgekeurde beheersplan.

In het geval van open erfgoed kan bijkomend een erfgoedpremie van 20% worden toegekend voor beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten gericht op een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het goed, op voorwaarde dat ze ook bijdragen aan het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen.

Bepalingen met betrekking tot de onderzoekspremie:

- **Artikel 11.3.1. preciseert voor welke erfgoedvormen een premie kan worden bekomen:**

Binnen de perken van de daarvoor op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap beschikbare kredieten kan een onderzoekspremie worden toegekend voor:

1° de opmaak van een beheersplan voor onroerend erfgoed of voor een beschermd goed, een erfgoedlandschap of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt;

2° de uitvoering van een noodzakelijk voorafgaand onderzoek met betrekking tot een beschermd erfgoed of een erfgoedlandschap, of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt.

- **Artikel 11.3.5. preciseert welke onderzoeken in aanmerking komen voor een premie:**

Een premienemer kan in hetzelfde kalenderjaar voor hetzelfde beschermde goed, een erfgoedlandschap, of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt in aanmerking komen voor hoogstens één onderzoekspremie binnen elk van de volgende categorieën:

1° de opmaak van een beheersplan;

¹ De passage met betrekking tot de erfgoedpremie voor energiebesparende maatregelen geldt voor dossiers ingediend vanaf 1/1/2017.

2° historisch en historisch-archivalisch, bouwtechnisch, materiaaltechnisch, of stabiliteitstechnisch voorafgaand onderzoek, of archeologisch vooronderzoek;

3° voorafgaand onderzoek naar de kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen;

4° bestemmings- en herbestemmingsonderzoek;

5° het laten uitvoeren van een energieaudit van een beschermd monument.²

3. Analyse

Volgende elementen van de financieringsregelgeving laten een ruime interpretatiemarge toe:

- 1) De **algemene scope** van 'behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen' is niet helder. Wat is al dan niet betoelaagbaar en hoe ver gaan we daarin?
- 2) Beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten, alsook ontsluitingswerken moeten **noodzakelijk** zijn voor het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen. Maar wanneer is een behoudsingreep noodzakelijk en wanneer is herwaardering noodzakelijk?
- 3) Niet meer aanwezige waardevolle elementen kunnen onder bepaalde voorwaarden opnieuw worden aangebracht. De regelgeving doet met name uitspraken over **storende lacunes**. Maar wat is een lacune en wanneer is ze storend?
- 4) **Comfort- en isolatiewerkzaamheden, beveiligingswerkzaamheden, of werkzaamheden of diensten opgelegd door andere regelgevingen** kunnen worden betoelaagd als ze essentieel zijn voor het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen. Maar wanneer is dat zo en wat wordt er dan betoelaagd?
- 5) De regelgeving sluit niet-erfgoedgebonden onderhoud uit van betoelaging en legt een link met de vastgestelde lijst van forfaitaire werkzaamheden. Welke **onderhoudswerken** komen in aanmerking voor een erfgoedpremie?
- 6) Ingrepen aan **orgels** moeten in functie staan van het bespeelbaar maken en houden van het instrument, dat ook op regelmatige basis bespeeld moet worden. Welke normen gelden hiervoor?
- 7) Ingrepen die passen in de realisatie van een erkenning als **open erfgoed** en ingrepen gericht op een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het goed. Welke ontsluitingsingrepen komen in aanmerking voor een premie?

4. Richtlijn

- 1) **Enkel ingrepen met betrekking tot de bij de bescherming aanwezige erfgoedkenmerken en -elementen zijn betoelaagbaar.** Interieur-ingrepen worden enkel betoelaagd als het beschermde monumenten betreft waarvan het interieur mee beschermd is: interieurs van gebouwen waarvan expliciet enkel gevels en daken beschermd zijn, of die deel uitmaken van beschermde stads- en dorpsgezichten, zijn uitgesloten.. Het ongedaan maken van restauratieve keuzes, gemaakt en uitgevoerd na de bescherming, wordt in geen geval betoelaagd. Het onderhoud of herstel van in een vroegere (vergunde) restauratie toegevoegde erfgoedkenmerken of -elementen is echter wel betoelaagbaar.

Er moet een duidelijke link zijn tussen een premiedossier en een goedgekeurd beheersplan voor zover **beschikbaar**. De maatregelen, werkzaamheden of diensten die in het premiedossier aan bod komen, en de erfgoedkenmerken en -elementen die er het voorwerp van zijn, moeten in het beheersplan zo concreet worden aangekondigd, dat er zich bij het beoordelen van het premiedossier geen interpretatieproblemen stellen.

---

² Artikel 11.3.5., 5° geldt voor dossiers ingediend vanaf 1/1/2017.

- 2) **Enkel ingrepen die technisch onvermijdelijk, sober en doelmatig zijn, worden beschouwd als noodzakelijk voor behoud en dus als betoelaagbaar. ‘Noodzakelijk voor herwaardering’ wordt eng geïnterpreteerd als het verbeteren van de afleesbaarheid van de beschermde erfgoedwaarden.**

De kosten moeten te allen tijde in een proportionele verhouding staan tot de baten. **In situaties waarin verschillende scenario's mogelijk zijn, wordt dus steeds de goedkoopste optie gekozen.** Alle opties worden vermeld in het aanvraagdossier. De desgevallende relevantie van een andere dan de goedkoopste optie kan alleen blijken uit de bepalingen in het beschermingsbesluit (zie de beheersdoelstellingen), een beheersplan (zeker ook wanneer het de ontsluiting van open erfgoed betreft) of een meerjarenpremieovereenkomst. Uit deze referentiedocumenten moet blijken hoe de aanwezige fysieke erfgoedkenmerken of –elementen best worden behouden of geherwaardeerd.

- 3) **Het herstellen van een storende lacune wordt benaderd als een herwaarderingsingreep**, waarbij het beschermingsbesluit, een beheersplan of meerjarenpremieovereenkomst een motivering moeten bieden. Een storende lacune is een erfgoedelement of -kenmerk dat zichtbaar ontbreekt en waarvan het ontbreken als een gemis van een essentieel erfgoedelement of –kenmerk i.f.v. de beschermde erfgoedwaarden kan aangetoond worden.
- 4) Werkzaamheden of diensten die voortvloeien uit **verplichtingen opgelegd door andere regelgevingen worden slechts betoelaagd voor zover er compromissen worden gesloten omwille van de impact op het onroerend erfgoed.** In elk geval worden enkel de meerkosten van deze ingrepen betoelaagd. Ingrepen in functie van ontsluitingswerken voor erkende musea zijn uitgesloten van betoelaging. Voor energiebesparende maatregelen is dit principe trouwens met zoveel woorden expliciet uitgeschreven in het Onroerenderfgoedbesluit: energiebesparende maatregelen worden slechts betoelaagd voor zover ze worden vermeld in een energieaudit, voor zover er specifieke technieken, materialen of toepassingen worden opgelegd in de toelating en voor zover deze meerkosten vertegenwoordigen. Deze meerkosten worden berekend aan de hand van het rekenblad ‘meerkosten’, beschikbaar op de website. Een onroerend erfgoed energieaudit moet minimaal bestaan uit:

- Analyse van de erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken die mogelijk impact ondervinden van de energiebesparende maatregelen
- Analyse bestaande energie-efficiënte toestand van het gebouw
- Analyse van de energie-verliezen
- Concrete aanbevelingen om het gebouw beter te isoleren en energie te besparen
- Kostenbatenanalyse van de ingrepen
- Impactanalyse/ wijze van verzoenen energiebesparende maatregelen met erfgoedwaarden en risicoanalyse van de voorgestelde maatregelen op de bestaande constructie (gewijzigd dauwpunt, kans op condensatie, koudebruggen, ...)

De eerste en de laatste stap komen in een gewone energieaudit niet aan bod. Het is bijgevolg van belang dat deze energieaudit uitgevoerd wordt door een energiedeskundige met kennis van onroerend erfgoed (aan te tonen door referenties en diploma's) of door een combinatie van een energiedeskundige en een architect met ervaring in de erfgoedzorg. Op de website www.energiesparen.be staat meer informatie over de verschillende types energiedeskundigen (type A, type B, EPB-verslaggever) met hun contactgegevens.

Voor de opmaak van een energieaudit voor een beschermd monument kan een onderzoekspremie aangevraagd worden.

Het vervangen van schrijnwerk naar historisch model met (dun) dubbel glas valt onder deze regeling. Het schrijnwerk is echter vaak een belangrijk architecturaal onderdeel van het gebouw dat meespeelt in het behoud van de erfgoedwaarden. Het vervangen van schrijnwerk naar historisch model kadert niet alleen in een energieverhaal, maar ook in het behoud en herwaarderen van de erfgoedwaarden. Daarom is de opmaak van een onroerend erfgoed energieaudit bij vervanging van schrijnwerk naar historisch model met (dun) dubbel glas niet verplicht in volgende gevallen:

- Het vervangen van schrijnwerk naar historisch model werd opgenomen als een beheersdoelstelling in een goedgekeurd beheersplan of herwaarderingsplan of als een

beheersdoelstelling in het beschermingsdossier. (vb. schrijnwerk met hoge historische, architecturale of artistieke waarde in een tuinwijk)

- Wanneer aan de hand van aanvragen uit het verleden aangetoond kan worden dat steeds werd ingezet op herwaardering van het schrijnwerk in het belang van de erfgoedwaarden. (vb. in jaar x werd het schrijnwerk in de voorgevel vervangen, nu worden de ramen in de achtergevel aangevraagd)
- Wanneer de onroerend erfgoed energieaudit geen meerwaarde biedt, nl. wanneer vóór het toepassen van de regelgeving omtrent energiebesparende maatregelen (1/10/2017) reeds verschillende maatregelen werden genomen (dakisolatie, vloerisolatie) en het vervangen van schrijnwerk als laatste ingreep wordt uitgevoerd of wanneer het te vervangen schrijnwerk al dubbel glas heeft en het vervangen dus louter een herwaarderingsingreep is.

De premie wordt steeds berekend op de meerkosten.

Via het vragenportaal van de website <https://www.erfgoedenergieloket.be/> kunnen architecten, aannemers en erfgoedconsulenten terecht voor technische begeleiding van energetische ingrepen in erfgoedgebouwen.

Informatie over premies voor reguliere energiebesparende maatregelen vind je op <http://www.energiesparen.be>.

- 5) Niet-erfgoedgebonden onderhoud is een vorm van regulier onderhoud. Regulier onderhoud wordt in het Onroerenderfgoedbesluit gedefinieerd als “*de preventieve en periodieke onderhoudswerken, gericht op het duurzaam in goede staat houden van een goed, die geen vervanging of wijziging van materiaal en uitvoeringstechniek impliceren en die geen negatieve impact op de erfgoedwaarde en geen impact op de bodem hebben.*” **Voor zover regulier onderhoud niet-erfgoedgebonden is, met andere woorden geen impact heeft op de erfgoedkenmerken of -elementen in functie van de beschermde erfgoedwaarden van het onroerend goed, is het nooit betoelaagbaar.** In strikte toepassing van de regelgeving worden echter *alle* vormen van regulier onderhoud die *niet* zijn opgenomen in de vastgestelde lijst met forfaitaire werkzaamheden beschouwd als niet-erfgoedgebonden onderhoud. Met andere woorden: **ook erfgoedgebonden reguliere onderhoudsvormen die niet zijn opgenomen in de lijst van forfaitaire werkzaamheden zijn uitgesloten van premie.**
- 6) **Voor het betoelagen van ingrepen aan beschermde orgels is een ‘bestemmings- en herbestemmingsplan’ vereist. Dit is best onderdeel van een beheersplan,** maar kan ook afzonderlijk worden bezorgd voor het indienen van het premiedossier. **Het plan betreft het gebouw waarin het instrument zich bevindt, maar voor zover dit niet beschermd is, komen ingrepen aan het gebouw niet in aanmerking voor een premie, zelfs al staan ze in functie van het orgel.**

Een orgel wordt voldoende bespeeld als het tijdens minimum 3 concerten per jaar, minimum één kerkdienst per maand of minimum 12 dagen per jaar in het kader van een pedagogisch project wordt gebruikt. Er moet een logboek worden bijgehouden door de eigenaar of gemandateerde beheerder waarin het gebruik van het orgel wordt genoteerd. De orgelactiviteiten moeten bovendien ingeschakeld worden in een netwerk en de orgelactiviteiten, die blijvend georganiseerd worden of hervat worden vanaf de voorlopige oplevering, dienen bekend gemaakt te worden aan de mogelijke geïnteresseerden.

- 7) **Ontsluitingsingrepen worden enkel betoelaagd voor erkend open erfgoed.** Hoewel alle ontsluitingsmaatregelen aan bod moeten komen in een beheersplan, komen enkel locatiegebonden, fysieke en permanente ontsluitingsingrepen in aanmerking voor betoelaging, in functie van de fysieke toegankelijkheid. Zijn niet betoelaagbaar: museumopstellingen en -inrichtingen, digitale dragers, digitale en papieren informatiebronnen, studiedagen, workshops ...

5. De richtlijn in de praktijk

Hieronder volgt een niet-limitatieve opsomming van concrete beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten, met aanduiding of ze al dan niet betoelaagbaar zijn. Dit is ter verduidelijking van hoger vermelde principes.

Wat betreft de onderzoekspremie:

	Komen in aanmerking voor onderzoekspremie (indien noodzakelijk voor het behoud/herstel van erfgoedwaarden)	Komen NIET in aanmerking voor onderzoekspremie
de opmaak van een beheersplan; 2° historisch en historisch-archivalisch, bouwtechnisch, materiaaltechnisch, of stabiliteits-technisch voorafgaand onderzoek, of archeologisch vooronderzoek; 3° voorafgaand onderzoek naar de kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen; 4° bestemmings- en herbestemmingsonderzoek. 5° het uitvoeren van een energieaudit voor een beschermd monument.	Het bouw-, kleur-, tuinhistorisch, materiaal-technisch, stabiliteits-technisch onderzoek, noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer of herwaardering van het erfgoed, en buiten de gebruikelijke opdracht van de ontwerper.	Schaderapporten, monitoring (bv het inspectieverslag van Monumentenwacht) die niet in functie is van concrete beheersingrepen.
	Het onderzoek in functie van opstellen van een beheersplan, bestemmingsstudie of herbestemmingsstudie (De detailgraad van het onderzoek is beperkt tot wat noodzakelijk is voor het opstellen van het beheersplan).	De overige studiekosten of opmeting.
	Archeologisch vooronderzoek of opgraving bij behoud van de huidige functie (bv bij funderingsherstel).	Archeologisch onderzoek ten gevolge van nieuwe functies of een gewijzigd gebruik (bv ifv vloerverwarming in een kerk)

Wat betreft de erfgoedpremie:

	Komen in aanmerking voor erfgoedpremie (indien noodzakelijk voor het behoud/herstel van erfgoedwaarden)	Komen NIET in aanmerking voor erfgoedpremie
Studiewerk	Metingen tijdens de werken, noodzakelijk om de werken uit te voeren.	Studiekosten. Bv kosten voor ontwerper, opmaak dossier (opmeting, uitvoeringstekeningen, bestek, meetstaat, raming, toegankelijkheidsadvies, diagnosesnota, motivatie of verantwoordingsnota, ...).
		Kosten bij een nieuwe functie of een nieuwe zwaardere belasting voor de stabiliteitsingenieur, de veiligheidscoördinator, studies voor technieken (EPB, HVAC, verwarming, elektriciteit, climatisatie), toegankelijkheid enz. De archeologische opgravingen tgv een herbestemming of een zwaardere belasting.
Werfinrichting	De middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren (stellingen, hoogtewerkers, hijstoestellen, kranen, werkliften enz.). Dit a rato van de verhouding	Kosten voortvloeiend uit andere wetgeving. (bv: werfketen, sanitair, persoonsgebonden veiligheidsvoorzieningen,... Deze posten mogen

	subsidieerbare versus niet subsidieerbare posten	ook niet verrekend worden in de eenheidsprijzen van de werken en moeten als aparte post vermeld worden. De plaatsbeschrijving, staat van vergelijking en verzekeringen (deze posten dienen als aparte post in de meetstaat vermeld te worden).
Ontmantelings-, demontage- en sloopwerken (Deze dienen in een aparte post opgelijst te worden en mogen niet gespreid worden over andere posten.)	<u>Demontage</u> van een erfgoedelement gevolgd door herplaatsing van ditzelfde herstelde element, of een identiek element. Bv. demontage van een orgel, demontage dakpannen (bij herstel pannendak).	Het verwijderen van leidingen, toestellen en technische installaties. Sloopwerken, Asbestverwijdering <u>Het opruimen</u> van zolders, verwijderen van duivenmest.
Funderings- en stabiliteitswerken	De noodzakelijke funderings- of stabiliteitsversterking voor een beschermd goed dat niet aan bijkomende belastingen onderhevig is (dus bv. geen functiewijziging met hogere belasting), met inbegrip van de eventuele bijhorende archeologische opgraving.	Funderings- of stabiliteitsversterking bij elementen die aan bijkomende belastingen onderhevig zijn omdat het goed een nieuwe functie krijgt (Bv vervanging van houten vloeren door beton of versterking met metalen liggers, omdat het nieuwe gebruik van het goed een hogere draagkracht vereist).
Gevelwerk, opgaande muren, reiniging	Herstel bestaande erfgoedelementen. Gevelreiniging, steenverstevigende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is.	Gevelreiniging om esthetische redenen. Een <u>waterwerende</u> behandeling (hydrofuge) of <u>antigraffitilaag</u>
Timmerwerk	Herstel bestaande erfgoedelementen en houtbehandeling mits noodzaak aangetoond.	Brandwerende behandeling.
Schrijnwerk en glas-in-lood,	Herstel historisch schrijnwerk. Vervangen schrijnwerk naar historisch model met enkel glas (exacte kopie). Herstel historisch schrijnwerk in combinatie met plaatsen achterzet- of voorzetraam, mits een <u>energieaudit</u> . <u>Meerkosten</u> bij plaatsen van dubbel glas met specifieke erfgoedgerelateerde eisen in bestaand historisch schrijnwerk, mits <u>energieaudit</u> . <u>Meerkosten</u> bij vervangen schrijnwerk door historisch model met enkel glas in combinatie van een achterzet- of voorzetraam, mits <u>energieaudit</u> . <u>Meerkosten</u> bij vervangen schrijnwerk naar historisch model met dubbel glas, mits <u>energieaudit</u> (in bepaalde gevallen is de energieaudit niet verplicht, zie p.5 punt 4.4) . (cf. rubriek comfort- en isolatiewerkzaamheden en <u>rekenblad meerkosten</u> op website) Voorzetbeglazing bij museale opstelling van waardevol glas-in-lood (historisch waardevol, met name ouderdom, of artistieke waarde).	Voorzetraam of achterzetraam zonder energieaudit. Vervangen schrijnwerk door hedendaags model (niet historisch model).
Dakwerken, regenwaterafvoer en rioleringswerken	De voorzieningen voor de afvoer van regenwater tot aan het maaiveld.	Het treffen van dringende ingrepen voor wind- en waterdicht maken van een gebouw, die niet kunnen wachten op een premiedossier. Drainage, rioleringswerken, regenwaterputten.

Interieurwerken, pleisterwerken,	Herstellen of vernieuwen van interieurobjecten met erfgoedwaarde, die omwille van die erfgoedwaarde, bijzondere eisen hebben, die verder gaan dan gebruikelijk. (bv het pleisteren met een kalkpleister, een geborstelde afwerking van de pleisterlaag, het pleisteren zonder stop- en hoekprofielen, het gebruik van een historisch verftype, een bijzondere verftechniek, de reconstructie van een oorspronkelijke kleurstelling.)	Nieuwe binneninrichtingen, (bv: Nieuwe wanden en (verlaagde) plafonds, (her)inrichten van zolders, keukens, badkamers,...).
		Werken aan aanbouwsels of ruimten zonder erfgoedwaarden of die door aanpassingen hun betekenis binnen het onroerend erfgoed hebben verloren.
Comfort- en isolatiewerkzaamheden, beveiligingswerkzaamheden en werkzaamheden of diensten die opgelegd zijn door andere regelgevingen, beveiliging (tegen brand, bliksem, vandalisme, diefstal en inbraak, HVAC, elektriciteit, sanitair, geluidsinstallaties,....	<u>Verlichting</u> van moeilijk toegankelijke ruimtes voor onderhoud en inspectie (bv kerkzolders)	De werken voor:
	De werken voor <u>klimatisatie</u> en verwarming, noodzakelijk voor het behoud van de beschermde erfgoedwaarde en wetenschappelijk gemotiveerd, (bv: voor behoud van een goudlederbehang, mee als monument beschermde cultuurgoederen,...). Zo kan het behoud van, een kostbaar goudlederbehang of de cultuurgoederen het garanderen van een gecontroleerd binnenklimaat noodzaken. Indien de mogelijkheid bestaat om de optimale bewaaromstandigheden te realiseren d.m.v. een individuele of "geclusterde" klimaatbox wordt hier de voorkeur aan gegeven.	<ul style="list-style-type: none"> - standaardisolatie, - klimatisatie, - verwarming, - elektriciteit, - elektriciteitskast, - sanitair, - geluidsinstallaties, - verlichting, - bliksembeveiliging. - Onderhoud van beveiligingsinstallaties (bv onderhoudscontracten of kosten meldkamer,...) - Schatkamers, - De plaatsing van brandtoestellen, sprinklers, bijkomende branddeuren, vluchttrappen, ...
	De <u>meerkosten</u> voor <u>energiebesparende maatregelen</u> (schrijnwerk, dak- en vloerisolatie), indien opgenomen in een energieaudit en indien erfgoedgerelateerde eisen. De premie wordt berekend op de meerkosten. De meerkosten worden berekend aan de hand van het <u>rekenblad 'meerkosten'</u> , beschikbaar op de website.	
	Herstelwerken aan de technische installatie die zelf erfgoedwaarde heeft (bv een historisch sanitair, historische lichtschakelaars, industriële erfgoedelementen)	
	De werken voor beveiliging tegen brand, vandalisme, diefstal en inbraak, de isolatie en comfortwerken en de werken die voortvloeien uit andere regelgevingen, die rechtstreeks ingrijpen op een erfgoedelement en waarbij door onroerend erfgoed bijkomende erfgoedgerelateerde eisen worden gesteld, zoals het aanpassen of vervangen van een deur naar een branddeur bekleed als paneeldeur.	
Tegen diefstal wordt enkel de beveiliging van de beschermde cultuurgoederen betoelaagd. Het inrichten van een schatkamer met een collectie die integrerend deel uitmaakt van het beschermd onroerend erfgoed wordt betoelaagd, mits de collectie tot de beschermde cultuurgoederen behoren.		

Werken ifv toegankelijkheid en bereikbaarheid.	<u>Bereikbaarheidswerken</u> noodzakelijk voor het onderhoud van het erfgoed. Bv: <ul style="list-style-type: none"> - ladder- en klimhaken voor bereiken van daken en torenspitsen, - handgrepen of richels op gevaarlijke plaatsen, - roosters, - bevloering op zolderverdiepingen, - beloopbaar en bereikbaar maken van hooggelegen goten, - plaatsen of vastzetten van dakluiken, - herstellen van steigergaten - ladders of trappen in (kerk)torens, - leuning, loopbruggen. 	
Onderhoudswerken.	Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst (bv schilderen of plaatselijke herstel van schrijnwerk, herstellen gebroken glas, snoeien hagen, plaggen, plaatsen van veekering, ruimen vijvers en grachten,).	<ul style="list-style-type: none"> - Het reinigen van interieurs, - het opruimen van zolders, - verwijderen van duivendrek, - het kuisen van lokalen of ramen, - het boenen van houtwerk, - het afstoffen, poetsen, of stofzuigen.